

УДК 343.01:378.4(477.83-25)]"186/191"

**СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК НАУКОВИХ КОНЦЕПЦІЙ
В ГАЛУЗІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА
У ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ В ПЕРІОД
АВСТРО-УГОРЩИНИ (1867–1918 РОКІВ) ТА ЇХ ВПЛИВ
І ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СЬОГОДЕННЯ**

В. Кахнич

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: volodymyr.kakhnych@lnu.edu.ua*

Досліджено становлення та розвиток наукових концепцій кримінального права та процесу на юридичному факультеті Львівського університету. Висвітлено досягнення відомих професорів-науковців, які зуміли сформувавши правові основи в галузі кримінального права та процесу у період Австро-Угорщини. Показано внесок у розвиток галузі кримінального права та процесу і формування юридичного факультету Львівського університету професорів-науковців для виховання плеяди службовців у державних установах різного типу. На підставі архівних документів обґрунтовано позицію студентської молоді на події, які відбувалися у державній службі стосовно студентів. Це обурювало університетську молодь, яка формувала центри, що допомагали відстоювати спільні інтереси.

Ключові слова: студенти, кримінальне право, австрійська конституція, юридичний факультет, Львівський університет, Австро-Угорщина.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2019.69.035>

Львівський університет з юридичним факультетом у його структурі посідає вагоме місце у підготовці висококваліфікованих кадрів для державної служби, освіти, науки, культури, правоохоронної системи та інших сфер суспільного життя. Його роль та значення були сформовані на важливих досягненнях та наукових розробках тих відомих особистостей, які стояли біля витоків формування юридичної освіти і науки у Львівському університеті. Така галузь права, як кримінальне право, посідала та продовжує посідати одне з провідних місць у формуванні власних напрямів дослідження. Наука кримінального права сьогодні перебуває в такому стані свого становлення, який характеризується визначальним впливом глобалізаційних та регіональних інтеграційних процесів на формування правової системи України.

У цьому контексті надзвичайно важливу роль відіграють євроінтеграційні аспекти, адже входження України до європейського політичного, інформаційного, економічного та правового простору, визначеного стратегічними пріоритетами зовнішньої політики держави. Дослідження позитивного досвіду сприятиме виконанню Україною Копенгагенських¹ та Мадридських¹ критеріїв, які декларуються державам для вступу

---

¹Копенгагенські критерії (англ. – The Copenhagen criteria), ухвалені на Копенгагенській Європейській Раді 21–22 червня 1993 року. До них належать: стабільність установ (органів), які гарантують демократію, верховенство права, права людини на повагу і захист меншин, існування діючої ринкової економіки так само, як і здатності подолати конкурентний натиск та ринкові сили в середині ЄС. Також зазначено, що членство передбачає здатність країни-кандидата прийняти на себе зобов'язання, які випливають з членства, у тім числі вірність цілям політичного, економічного та валютного союзів.

до Європейського Союзу (далі ЄС). Тому наукові концепції, які були запропоновані вченими-криміналістами на юридичному факультеті Львівського університету, є дуже важливими на шляху до вступу в ЄС.

Досвід проведення правових реформ у країнах Центральної та Східної Європи у зв'язку із вступом до ЄС засвідчує необхідність доктринального осмислення нових принципів, ключових положень, ідей, змісту правових критеріїв, які імплементуються в національну правову систему, і співвідношення з юридичними термінами.

В енциклопедії історії України у томі другому О. В. Середа зазначає, що австрійська конституція 1867 року, Основний закон, що діяв на австрійських територіях, які входили до Австро-Угорщини, у тому числі в Галичині та на Буковині, була ухвалена Державною радою й затверджена імператором Францом-Йосифом I 21 грудня 1867 року. З деякими невеликими змінами діяла вона до 1918 року. Конституція надавала широку автономію окремим коронним краям. Було задекларовано правову рівність усіх громадян, гарантовано право на таємницю листування, свободу слова, зібрань, віросповідання, визнано рівність усіх народів імперії, їхнє право використовувати власні мови у шкільництві, державних установах і громадському житті. Хоча багато положень конституції мали декларативний характер, їх проголошення сприяло зростанню національної свідомості народів, що перебували в складі монархії Габсбургів [12].

У жовтні 1784 року імператор Йосип II підписав диплом про відновлення університету. Диплом визнавав, що університет мав складатися з чотирьох факультетів: філософського, юридичного, медичного і теології. Також до його складу входила гімназія [15, S. 20–22]. Тоді управління університетом здійснював сенат, так звана консисторія. До його складу входили ректор, декани та сеньйори, найстаріші за віком та стажем професори університету. Сенат міг розглядати лише принципові питання, що стосувалися загального керівництва університетом. Поточні справи на факультетах вирішували декани, які тоді вважалися директорами факультетів [2, арк. 17].

Однак у монографії за редакцією В. П. Чугайова «Львівський університет», яка вийшла у світ 1986 року в колективі авторів, висвітлено позицію про те, що уряд Австро-Угорщини своїми приписами та інструкціями позбавляв університет самостійності. У складі інших держав ця позиція залишалася незмінною. Ще уряд Австрії своїм декретом від 20 травня 1786 року увів конкурсне заміщення вакантних посад. Відповідно до цього претенденти на посаду викладача складали письмові та усні іспити, програму іспитів розробляли у Віденському університеті. Результат іспитів розглядала спочатку крайова губернія, а вже згодом придворна комісія. Кінцеве рішення по кожному з кандидатів приймав сам імператор [2].

Керуючись позицією колективу авторів монографії «Львівський університет» за редакцією В. П. Чугайова, такий відбір важко було пройти особі з відомим прогресивним мисленням, щоб проникнути в університетське середовище. Тобто жодна влада, у складі якої перебував Львівський університет, не могла чинити по-іншому, оскільки це загрожувало б для неї можливо навіть і втратою тих територій, які були тимчасово окуповані. В усі часи не було вільного доступу до навчання чи праці в університеті осіб, які відстоювали національні, патріотичні інтереси. Ідея

---

¹Мадридські критерії (англ. – The Madridcriteria), схвалені на Мадридському засіданні Європейської Ради 1995 року. Сюди належать: 1) Перебудова адміністративних структур країни-заявника; 2) Створення умов поступової гармонійної інтеграції в ЄС.

вільного університету з прогресивними поглядами та демократичними цілями була надто ризикованою для тодішньої влади.

Навчальним закладом, який формував основне наповнення студентів для Львівського Йосифінського університету, була академічна гімназія (згодом – гімназія №1). Навчання у ній тривало п'ять років, німецькою та латинською мовами. Всі студенти перші три роки навчалися за програмою філософського факультету, який по суті був підготовчим. Згодом після трирічного навчання, студенти переходили на один зі спеціальних факультетів або продовжували навчання на цьому ж факультеті за окремою програмою.

Навчальна програма на юридичному факультеті передбачала вивчення на першому курсі природного права, історії римського права і адміністрації, на другому – цивільного і кримінального права, на третьому – церковного права і на четвертому – політичних наук. Це система навчання мала забезпечити підготовку кадрів для державної служби в Австро-Угорській монархії. Оскільки бажаючих, які б переїхали з центральних частин монархії до Галичини, не було багато, так почали залучати до навчання молодь з метою заповнення кадрового потенціалу монархії [13, с. 18–21]. Університетові в цей період, було надане право захисту докторських, ліценціатських та магістерських праць [9, с. 46–51].

З останньої чверті XIX століття, кримінальне право, яке вивчали на другому курсі, на юридичному факультеті Львівського університету набуло розвитку як наукова школа. Його представляли такі науковці, відомі особистості, як: Іван Добрянський, Фелікс Гризецький, Петро Стебельський, Владислав Острожинський, Адольф Хек, Ян Пайгерт, Юзеф Мосінг, а згодом – Юліуш Макаревич.

Українець Іван Добрянський (1842–1915 роки) навчався у Віденському та Львівському університетах, здобув ступінь доктора права (1867 рік). Відтак, працював на юридичному факультеті Львівського університету: впродовж 1862–1870 років був суплентом, а в 1870–1888 роках – приват-доцентом кримінального права та процесу з українською мовою викладання. Зокрема, І. Добрянський на практиці відстоював українські інтереси в Галичині: у 1880 році на засіданні державного трибуналу у Відні виграв справу про створення у Львові народної школи з українською мовою викладання, а 1882 року ухвалив рішення про обов'язкове використання в судових та урядових установах кирилиці; у 1897 році виступав у судах як захисник українських селян, які були притягнуті до кримінальної відповідальності внаслідок «баденівських» виборів до австрійського парламенту [6; 10].

Фелікс Гризецький (1837–1923 роки) був випускником юридичного факультету Львівського університету. Він закінчив його 1859 року, опісля працював у судових інстанціях Золочева, Львова, Станіславова. З другої половини 1860-х років Ф. Гризецький розпочав викладацьку роботу у Львівському університеті, зокрема, 1869 року став приват-доцентом, а з 1870 – професором австрійського кримінального права. Того ж року вийшла друком його найвідоміша наукова праця – «Дослідження щодо покарання за обман» німецькою мовою у Львові 1870 року [11].

Петро Стебельський (1857–1923 роки) закінчив юридичний факультет Львівського університету (1878 рік), а 1879 року одержав ступінь доктора права. Упродовж 1878–1888 років працював у судових установах Львова, у 1888–1892 роках був суддею Львівського крайового суду. Ще 1885 року П. Стебельський габілітувався і в 1885–1892 роках у Львівському університеті обіймав посаду приват-доцента, а з 1892 року – професора на кафедрі австрійського кримінального права та процесу з українською мовою викладання. Як науковець П. Стебельський

вивчав проблеми кримінального права та процесу, українську юридичну термінологію, переклади українською мовою кодексів кримінального права та процесу. Він був автором наукових праць «Чиї оскільки показалися у нас в практиці суди присяжні пожиточними», яка вийшла друком польською мовою у Львові 1899 року, «Австрійське карне право» – Львів, 1897, 1903, 1912, 1914 роках, «Австрійський процес карний» – Львів, 1900, 1901 роки [5].

Уродженець Станіслава Владислав Острожинський (1857–1898 роки) навчався на юридичному та філософському факультетах Львівського університету, де 1887 році габілітувався з кримінального права на підставі наукової праці «Право вищої необхідності» польською мовою вийшла праця у світ. Упродовж 1892–1898 років В. Острожинський був надзвичайним професором кримінального права та судочинства Львівського університету [3].

Доктор права Адольф Хек (1851–1893 роки) здобув право викладання австрійського кримінального права та процесу в університетах 1887 року. Він вивчав питання судочинства Боснії і Герцеговини, а також проблеми кримінального права [15, S. 275].

Ян Пайгерт (1863–1917 роки) юридичну освіту здобув в університетах Львова, Кракова та Відня. У 1903 році одержав ступінь доктора права, а 1907 року, на підставі праці «Злочинна бездіяльність» польською мовою побачила світ, габілітувався з кримінального права. З 1908 року і до смерті (1917 року) Я. Пайгерт був викладачем кримінального права та філософії права юридичного факультету Львівського університету [4].

Наприкінці 1860-х – на початку 1870-х років доцентом кримінального права у Львівському університеті був уродженець міста Жешува Юзеф Мосінг (1841–1872 роки). У 1864 році здобув ступінь доктора права. У 1869 році Ю. Мосінг габілітувався з кримінального права на юридичному факультеті Львівського університету на підставі наукової роботи «Наука про припинення кримінальної відповідальності за злочини відповідно до австрійського права і положення австрійського законопроекту про кримінальну відповідальність» німецькою мовою. Серед інших поважних наукових праць Ю. Мосінга – «Про значення норми оскарження в кримінальному процесі», яка вийшла польською мовою, у Львові року [7].

Кримінальне право на юридичному факультеті Львівського університету наприкінці XIX – у першій половині XX століття досліджував Юліуш Макаревич (1872–1955 роки). Він закінчив юридичний факультет Ягеллонського університету і 1894 року одержав ступінь доктора права. Через три роки Ю. Макарович габілітувався на основі праці «Ідеальний збіг злочинів в австрійському кримінальному законодавстві». Від 1907 року Ю. Макаревич був професором кримінального права Львівського університету (цю посаду з невеликими перервами він обіймав до 1954 року). До кола наукових зацікавлень ученого належали кримінальне право та процес. Ю. Макаревич написав близько 200 наукових праць, зокрема, «Кримінальне право...», яка вийшла у Львові та Варшаві 1924 року та «Кримінальний кодекс з коментарем...» у Львові 1938 року.

Діяльність університету можна було оцінити і за складом студентів, які в ньому навчалися. Освіта була доступна лише для «вибраних» [13, с. 208–221]. І. Я. Франко з цього приводу зазначав: «всі прояви живої, свіжої думки та перемінював діло освіти на мертву дормалістику, на муку для тих, що вчили, і для тих, що були зневолені вчитися» [13, с. 210–219].

Львівський університет як певний центр культури, її осередок, дуже боляче реагував на потреби економічного, культурного розвитку краю. Колоніальне стано-

вище Галичини в монархії Австро-Угорській, гальмувало розвиток ідей, боротьби за свободу Галичини. Щоправда і за таких умов наукові досягнення вчених, професорів університету отримували визнання і в середині монархії та за її межами.

Варто згадати про те, що 9 березня 1889 року з ініціативи студентів університету було проведено збори, на яких висловлено невдоволення законопроектом про військову службу. В ньому йшлося про скасування розпорядження, що обмежували студентські свободи, введення загального виборчого права з прямими виборами при таємному голосуванні [1]. Ці збори були одними з перших масових виступів студентів не тільки на захист студентської свободи, але й проти політики австрійського уряду. І. Франко після всіх цих подій видав низку статей. В одній з таких «Naczu i mlyn woda?», яка вийшла у «Kurjer Lwowski» 1889 року № 86 закликав молодь зміцнювати українсько-польську солідарність – таку думку І. Франка підтримував В. Чугайов у праці «Львівський університет». Ця позиція була обґрунтованою, оскільки студентська молодь завжди відчувала та відчуває ті початки певних утисків, які той чи інший уряд намагався спрямувати на обмеження свободи думки чи до певних репресивних заходів. Зі студентами в таких ситуаціях розправлялися рішуче. Найактивніших учасників могли виключити за рішенням сенату з університету, що було зроблено і в цьому випадку. Студентський рух за самовираження в другій половині XIX століття набув більшого масштабу.

Початок XX століття відзначився політичним розмежуванням студентської молоді університету, де напрями діяльності мали свої певні відображення, та втіленням ідей однодумців, що в майбутньому зумовило формування певних студентських організацій. Однією з найвпливовіших організацій була «Академічна громада», утворена 1895 року. Не завжди позиції, які були висловлені цією організацією, схвалювало суспільство. Деякі політичні діячі і не тільки, сама молодь по-різному ставилися до тих позицій, які висловлювала та чи інша студентська організація, до складу якої вони входили. Можемо ще назвати такі організації, як «Zjednoczenie», яку заснувала польська та єврейська молодь, але ця організація довго не проіснувала і була заборонена владою. Згодом її створено під назвою «Wspólna nauka». Були ще інші, менш відомі студентські організації, не настільки популярні серед молоді, такі як «Zycie», «Srojnja».

Отже, цей період в історії Львівського університету, юридичного факультету показав нам, що напрямок кримінальне право відповідав потребам та інтересам суспільств того періоду. Праці вчених, професорів того часу стали цінним вкладом у світову науку. В університетське середовище, зокрема в студентські групи, проникли ідеї свободи слова, демократичних поглядів тощо. Деякі праці того періоду випереджали потреби суспільства, чим здобували визнання ще задовго до свого оприлюднення. Тенденції кримінального права, зароджені та розвинуті на юридичному факультеті, були тісно пов'язані з поступальним розвитком науки в цілому.

Список використаних джерел

1. ДАЛО. Ф. 26, оп. 15, спр. 433, арк. 21.
2. ДАЛО. Ф. 26, оп. 4, спр. 211, арк. 137.
3. ДАЛО. Ф. 26, оп. 5, спр. 1431, арк. 4–36.
4. ДАЛО. Ф. 26, оп. 5, спр. 1449, арк. 19–85.
5. ДАЛО. Ф. 26, оп. 5, спр. 1809, арк. 25–93.
6. ДАЛО. Ф. 26, оп. 5, спр. 589, арк. 2–54.
7. ДАЛО. Ф. 26, оп. 6, спр. 205, арк. 4–33.
8. Державний архів Львівської області (далі ДАЛО). Ф. 26, оп. 4, спр. 211, арк. 17.

9. *Кахнич В. С.* Юридична освіта і наука у Львівському університеті (1661–1939): монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 320 с.
10. *Мудрий М.* Добрянський Іван Антонович // ЕЛУ. Т. 1: А–К. С. 450.
11. *Редзик А., Лисий Ю.* Гризецький (Gryziecki) Фелікс-Щенсний // ЕЛУ. Т. 1: А–К. С. 414.
12. *Середа О. В.* ГРУДНЕВА КОНСТИТУЦІЯ 1867 // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г–Д / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2004. 688 с.: іл. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Grudneva_konst_1867
13. *Франко І. Я.* Педагогічні статті і висловлювання. Київ, 1960. 299 с.
14. *Чугайов В.* Львівський університет. Львів, 1986. 147 с.
15. *Finkel L., Starzynski S.* Historia uniwersytetu Lwowskiego. Lwow, 1894. Cz. 1. 351 s.

References

1. DALO. F. 26, op. 15, spr. 433, ark. 21.
2. DALO. F. 26, op. 4, spr. 211, ark. 137.
3. DALO. F. 26, op. 5, spr. 1431, ark. 4–36.
4. DALO. F. 26, op. 5, spr. 1449, ark. 19–85.
5. DALO. F. 26, op. 5, spr. 1809, ark. 25–93.
6. DALO, f. 26, op. 5, spr. 589, ark. 2–54.
7. DALO, f. 26, op. 6, spr. 205, ark. 4–33.
8. Derzhavnyj arkhiv L'vivs'koi oblasti (dali DALO). F. 26, op. 4, spr. 211, ark. 17.
9. Kakhnych, V. S. (2016). *Yurydychna osvita I nauka u L'vivs'komu universyteti (1661–1939): monohrafiia*. L'viv: LNU imeni Ivana Franka.
10. Mudryj, M. Dobrians'kyj Ivan Antonovych. In: *ELU, t. 1: A–K*, 450.
11. Redzik, A., Lysyj, Yu. Gryzets'kyj (Gryziecki) Feliks-Schensny. In: *ELU, t. 1: A–K*, 414.
12. Sereda, O. V. (2004). HRUDNEVA KONSTYTUTSIYA 1867. In: *Entsyklopediia istorii Ukrainy: T. 2: H–D / redkol.: V. A. Smolij (holova) ta in. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. Kyiv: Naukova dumka, il.* Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=Grudneva_konst_1867
13. Franko, I. Y. (1960). *Pedahohichni statti I vyslovliuvannia*. Kyiv.
14. Chuhajov, V. (1986). *L'vivs'kyj universytet*. L'viv.
15. Finkel, L., Starzynski, S. (1894). *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Lwow, cz. 1.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC CONCEPTS IN THE FIELD OF CRIMINAL LAW AT THE NATIONAL LVIV UNIVERSITY DURING THE AUSTRO-HUNGARIAN PERIOD (1867–1918) AND THEIR INFLUENCE AND SIGNIFICANCE FOR THE PRESENT

V. Kakhnych

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: volodymyr.kakhnych@lnu.edu.ua*

This article investigates the formation and development of scientific concepts of criminal law and process at the Faculty of Law of Lviv University. Achievements of well-known professors who have established the legal foundations in the field of criminal law and the process of the Austro-Hungarian period are highlighted. The contribution to the development of the field of criminal law and the process and the formation of the Faculty of Law of Lviv University of professors-scientists for the education of a galaxy of employees in state institutions of various types is shown.

On the basis of archival documents, the position of the student-youth on the events that took place in the civil service in relation to students with normative legal acts, which they did not always agree with, was substantiated. This led to the outrage of university youth and the formation of their centers, which helped to shape and defend common interests.

The paper reflects the European integration aspects, since Ukraine's accession to the European political, information, economic and legal space is defined by the strategic priorities of the foreign policy of the state. Gaining positive experience will contribute to Ukraine's fulfillment of the Copenhagen and Madrid criteria, which are declared by the states for accession to the European Union (hereinafter EU). Therefore, those scientific concepts that have been proposed by forensic scientists at the Law Faculty of Lviv University are very important on the way to joining the EU.

The experience of legal reforms in the countries of Central and Eastern Europe in connection with the accession to the EU, shows the need for doctrinal understanding of new principles, key provisions, ideas, content of legal criteria implemented in the national legal system, and correlation with legal terms.

In October 1784, Emperor Joseph II signed a diploma for the restoration of the university.

The diploma acknowledged that the university had four faculties: philosophy, law, medical and theology. It also included a gymnasium. Then the university was administered by the Senate, the so-called Consistory. It consisted of the rector, deans and seniors, the oldest professors of the university in age and experience. The Senate could only consider fundamental questions concerning the general management of the university. The deans, who were then considered directors of the faculties, settled the current affairs at the faculties.

National University of Lviv, as a center of culture and its center, reacted very painfully to the needs of economic and cultural development of the region. The colonial position of Galicia in the Austro-Hungarian monarchy, hindered the development of ideas, the struggle for freedom of Galicia. However, under the second, these scientific achievements of scientists and professors of the university were recognized both within and outside the monarchy.

The beginning of the twentieth century was marked by the political delineation of the student youth of the University, where the directions of activity had certain reflections and the implementation of ideas of like-minded people, which in the future entailed the formation of certain student organizations. One of the most influential organizations was the Academic Community, which was formed in 1895.

Not always the positions expressed by this organization have been endorsed by society. Some politicians, and not only young people, have differently taken the positions expressed by the student body of which they were members. We can also name organizations such as: «Zjednoczenie», which was founded by Polish and Jewish youth, but this organization did not last long, was forbidden by the authorities. It was later formed under the name Wspólna nauka. There were other, less well-known student organizations that were not so popular with young people, such as: «Zycie», «Spojnia».

Keywords: students, criminal law, Austrian constitution, law faculty, University of Lviv, Austria-Hungary.

*Стаття: надійшла до редакції 08.10.2019
прийнята до друку 05.1.2019*